

(บทคัดย่อ)

ปาฐกถาเกียรติยศ “วิจิตร บุญยะโหดระ”

โรงเรียนแพทย์กับการป้องกันวิกฤตระบบบริการสุขภาพ

โดย

ศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์ประเวศ วะสี

ระบบบริการสุขภาพของประเทศต่างๆทั่วโลกกำลังวิ่งเข้าไปสู่สภาพวิกฤต ระบบของสหรัฐอเมริกาถูกนำมายกตัวอย่าง เพราะเด่นชัดมาก สหรัฐอเมริกาใช้จ่ายเรื่องสุขภาพถึง ๑๗ เปอร์เซ็นต์ของจีดีพี ซึ่งสูงที่สุดในโลก มีเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าที่สุด มีบุคลากรที่ฝึกอบรมมาดี ที่สุด แต่ทั้งหมดนี้ไม่อาจรับประกันได้ว่าอเมริกาจะมี “ระบบ” บริการสุขภาพที่ดีที่สุด และ “ระบบ” บริการสุขภาพของอเมริกาอยู่ห่างไกลจากคำว่าดีที่สุดเพราะไม่ให้เกิดผลตอบแทนทางสุขภาพคุ้มค่า คนอเมริกันประมาณ ๔๐ ล้านคนไม่มีหลักประกันสุขภาพ ค่าใช้จ่ายเรื่องสุขภาพอย่างน้อย ๑/๓ คือประมาณปีละ ๘ พันล้านเหรียญ ใช้ไปในการรักษาที่ไม่ได้ผล ภาระหนักทางงบประมาณ การบริการไม่ทั่วถึง การขาดประสิทธิภาพ ปัญหาผู้สูงอายุที่กำลังเพิ่มขึ้นและการไม่สามารถปฏิรูประบบได้ กลายเป็นปมปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองที่ไม่มีทางออก หลายเมืองกำลังล้มละลาย

ปัญหาวิกฤตระบบบริการสุขภาพทำนองเดียวกันกำลังเกิดขึ้นทั่วโลก

โจทย์คือ โรงเรียนแพทย์ในฐานะสถาบันที่สำคัญของประเทศจะทำอะไรได้บ้างที่จะป้องกันวิกฤต โรงเรียนแพทย์อาจจะทำได้ดังต่อไปนี้

๑. สร้างวิสัยทัศน์เชิงระบบ ตามปกติโรงเรียนแพทย์จะสนใจแต่ความรู้เชิงเทคนิค แต่ขาดวิสัยทัศน์เชิงระบบ จึงไม่สามารถเป็นผู้นำทางนโยบายได้ ขณะนี้มีคณะแพทยศาสตร์อย่างน้อย ๔ แห่ง กำลังรวมตัวกันทำวิจัยระบบสุขภาพ คือ ศิริราช รามาธิบดี จุฬาฯ และขอนแก่น ถ้าคณะแพทยศาสตร์มีวิสัยทัศน์เชิงระบบจะอยู่ในฐานะที่จะเห็นสภาวะวิกฤตเชิงระบบ และเป็นผู้นำทางนโยบายได้

๒. ทำการวิจัยและพัฒนาต้นแบบระบบบริการสุขภาพที่ให้ผลคุ้มค่าที่สามารถ

ขยายตัวได้ทั่วประเทศ โรงเรียนแพทย์มีผู้เชี่ยวชาญและความเป็นเลิศในสาขาต่าง ๆ นับเป็น เรื่องที่ดี แต่ถ้าผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาจะตั้งคำถามว่า “ทำอย่างไรสิ่งที่เราเชี่ยวชาญจะเกิด ประโยชน์ต่อคนทั้งมวล” แล้วมองเชิงระบบลงไปตั้งแต่บริการตติยภูมิ ตติยภูมิ และปฐมภูมิ ว่าแต่ในระดับจะต้องการกำลังคนและวิชาการอย่างไร จึงจะทำให้คนทั้งมวลได้รับ ประโยชน์และมีความเป็นไปได้ทางการเงิน เช่นนี้ผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ จะได้ชื่อว่ามี วิสัยทัศน์เชิงระบบ สามารถสนับสนุนการสร้างกำลังคนและวิชาการที่เหมาะสมกับบริการระดับ ปฐมภูมิ และตติยภูมิด้วย ทำให้สุขภาพสำหรับคนทั้งมวล (Health For All) เป็นไปได้

๓. ประเมินเทคโนโลยีที่ใช้ในโรงเรียนแพทย์ โรงเรียนแพทย์เป็นที่ที่ใช้เทคโนโลยีที่

ทันสมัยแต่ราคาแพง เทคโนโลยีส่วนหนึ่งคงจะไม่มีประสิทธิผล (efficacy) หรือได้ผลไม่คุ้มค่า คือไม่มีประสิทธิภาพ (efficiency) ตามตัวเลขของสหรัฐอเมริกาว่าอย่างน้อย ๑/๓ ของ ค่าใช้จ่ายหมดไปเพราะการรักษาที่ไม่ได้ผล โรงเรียนแพทย์ควรจะสามารถในการ ประเมินเทคโนโลยีที่ใช้ในการวินิจฉัย และรักษาว่าอย่างใดให้ผลคุ้มค่า (cost-effective) หรือไม่เพียงใด ความรู้ที่ได้จะนำไปสู่การบริการที่มีคุณภาพสูงขึ้น แต่ประหยัดค่าใช้จ่ายลง รวมทั้งนำไปสู่การฝึกอบรมและการปฏิบัติที่ถูกต้องของบุคลากรทั่วประเทศ อันจะมีผลต่อ การสร้างระบบบริการสุขภาพที่ให้ผลคุ้มค่ายิ่งขึ้น การประเมินเทคโนโลยีอาจเป็นเรื่องที่ โรงเรียนแพทย์ไม่คุ้นเคย แต่บัดนี้ประเทศไทยมีองค์กรและผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนี้อยู่ใน หน่วยงานที่เรียกว่า HITAP (Health Impact Technology Assessment Program) ซึ่งสามารถ ทำงานร่วมกับโรงเรียนแพทย์ได้

๔. ปฏิรูปแพทยศาสตร์ศึกษาตามแนวทาง 21st Century Health Professions Education

คณะกรรมการระดับโลกซึ่งมี Frenk และ Chen เป็นผู้นำได้เสนอให้มีการปฏิรูปการศึกษา วิชาชีพสุขภาพสำหรับศตวรรษที่ ๒๑ การศึกษาวิชาชีพสุขภาพที่ใช้มา ๑ ศตวรรษ คือตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๑๐ โดยข้อเสนอแนะของ Abraham Flexner นั้น เป็นที่เรียกว่าเอาวิทยาศาสตร์เป็นตัว ตั้ง (Science-based) เมื่อใช้มาประมาณ ๑๐๐ ปี ปรากฏว่าบุคลากรสุขภาพไม่เข้าใจ “ระบบ” ที่ ซับซ้อนและเป็นพลวัต เมื่อระบบวิกฤตก็ไม่เข้าใจและไม่สามารถเป็นผู้นำเชิงนโยบายได้

คณะกรรมการระดับโลกได้เสนอให้ปรับแนวคิดการผลิตบุคลากร จากเอาวิทยาศาสตร์เป็นตัวตั้ง มาเป็นเอาระบบเป็นตัวตั้ง (System-based) ซึ่งไม่ได้หมายความว่าให้ละทิ้งแนวทางวิทยาศาสตร์ แต่หมายความว่าเอาระบบเป็นตัวตั้ง เอาวิทยาศาสตร์เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่ง ภายในระบบมีเครื่องมือหลายอย่าง การศึกษาในแนวใหม่นี้จะเน้นการเรียนรู้ในระบบและเรียนรู้ร่วมกับผู้เกี่ยวข้องอันหลากหลายในระบบ

การปฏิรูปแพทยศาสตรศึกษาที่เอาระบบเป็นตัวตั้งนี้จะผสมกับข้อเสนอแนะอีก ๓ ข้อข้างต้น

ทั้ง ๔ ประการนี้ต้องการการการครุ่นคิดหรือโยนิโสมนสิการอย่างลึกซึ้ง ซึ่งก็เป็นการสมควร เพราะโรงเรียนแพทย์เป็นสถาบันชั้นนำของสังคม การเป็นสถาบันชั้นนำนั้น มิใช่หมายถึงการมีเทคโนโลยีที่ทันสมัย แต่โดยการมีปัญญาที่จะเห็นทั้งหมด นำประเทศออกจากวิกฤตการณ์ ไปสู่ความเจริญอย่างยั่งยืน